

NASİR

(النصير)

Kur'an'da geçen
Allah'ın isimlerinden biri.

Sözlükte “yardım etmek, desteklemek, sıkıntıdan kurtarmak; zafer vermek” anlamındaki **nasr** (**nusret**) kökünden türeyen **nasir** kelimesi Allah'a nisbet edildiğinde kullarına yönelik olarak bu mânaların hepsini kapsar. Kulun Allah'a yardımı ise insanlara yardımcı olması, Allah'a verdiği sözleri tutması, hükümlerini benimseyip yasaklarından kaçınması” demektir (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, “nşr” md.). Ebû'l-Bekâ el-Kefevî, Kur'an'da zât-ı ilâhiyyeye izâfe edilen **avn** (yardım etmek) kökünün nasra göre daha umumi bir mâna taşıdığını söyler, çünkü nasr “zarar ve sıkıntıyı defetmek” mânasına hasır (*el-Külliyât*, s. 909).

Kur'an-ı Kerim'de nasr kavramı yirmi iki âyette fiil kalıplarıyla, on beş âyette nasr şeklinde Allah'a nisbet edilmiştir. Bir âyette “yardım edenlerin en hayırlısı” biçiminde (Âl-i İmrân 3/150), bir âyette de Allah'ın elçi olarak görevlendirdiği kulların mutlaka yardıma mazhar kılınacağı (es-Sâffât 37/171-172) ifade edilirken nâsir ismi O'na izâfe edilmiştir. Nasir ismi dört âyette doğrudan, sekiz âyette de Allah'tan başka yardımcı bulamama biçimindeki ifadelerle dolaylı olarak zât-ı ilâhiyenin ismi veya sıfatı statüsünde yer almıştır. Doğrudan isim konumunda zikredildiği âyetlerin ikisinde **mevlâ** (dost, yardımcı) (el-Enfâl 8/40; el-Hac 22/78), birinde aynı mânadaki **velî** (en-Nisâ 4/45), birinde de **hâdî** “yol gösteren, murada erdiren” anlamındaki (el-Furkân 25/31) ismiyle kullanılmıştır (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, “nşr” md.). Kur'an'da, kulların Allah'a yardımını konu edinen âyetlerin ikisinde Hz. İsâ'nın sorması üzerine havâriilerin Allah'a yardım etmeye hazır oldukları biçimindeki cevapları zikredilmiş ve onun gibi ülü'l-azm peygamberlerden olan Hz. Muhammed'in ümmetine hitap edilerek Cenâb-ı Hak'ka yardımcı olmaları istenmiş (Âl-i İmrân 3/52; es-Saf 61/14), ikisinde de bu görevi yerine getirene O'nun da mutlaka yardım edip zafer vereceği ifade edilmiştir (el-Hac 22/40; Muhammed 47/7). Söz konusu âyetlerde kuldan istenen yardım, hak dinin benimsenip yerleşmesi ve yaygınlaşması hedefine yönelik olarak kulun şahsen onu samimiyetle benimsemesi, ayrıca engel olmaya çalışanlara kar-

şı uygun metotlarla mücadele etmesidir. Kur'an'da avn kökünden türeyen **istiâne** (yardım isteme) kavramı da dört âyette Allah'a nisbet edilmiştir. Fâtîha sûresiyle başlayan (1/5) ve Cenâb-ı Hak'tan yardım talebini içeren bu âyetlerin birinde Hz. Mûsâ, Firavun'un zulmüne mâruz kalmış İsrâilîoğulları'na Allah'tan yardım istemelerini tavsiye etmekte (el-A'râf 7/128), ikisinde de asıl yardım talep edilecek varlığı (müsteân) engin merhamet sıfatıyla nitelenen Allah olduğu belirtilmektedir (Yûsuf 12/18; el-Enbiyâ 21/112).

Nasir ismi, İbn Mâce ile Tirmizî'nin rivayet ettikleri esmâ-i hüsnâ listesinde gösterilmemiş, İbn Hacer'in Kur'an'dan derlediği listede ise yer almıştır (*DîA*, XI, 408). Nasr kavramı çeşitli hadislerde Allah'a izâfe edilmiş (Wensinck, *el-Mu'cem*, “nşr” md.), Hz. Peygamber dua ve niyazlarında nasir ismiyle tevessül ederek Allah'tan yardım istemiştir (*Müsned*, III, 184; Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 90; Tirmizî, “Da'avât”, 121). Nasrdan başka avn, ayrıca **gavs** (yardım ve imdat beklemek) kavramlarından oluşan kelimelerin hadis rivayetlerinde zât-ı ilâhiyyeye izâfe edildiği görülmektedir (Wensinck, *el-Mu'cem*, “avn”, “gvs” md.leri). Resûlullah özellikle yağmur dualarında gavs kökünden türemiş kelimelerle dua ve niyazda bulunmuştur (Buhârî, “İstiskâ”, 7; Müslim, “İstiskâ”, 8). Kâdî Abdülcebbar, Allah'ın nâsir veya nasir isminin tecellisinin müminlere has olduğuna dikkat çekmiş, inkârcılar için nusretin değil karşıtı olan “hızlân”ın etkili olduğunu söylemiştir (bk. bibl.). Nasir ismi Allah'ın kevnî isim ve sıfatları arasında yer alır, ayrıca velî ismiyle anlam yakınlığı içinde bulunur.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, “nşr” md.; Wensinck, *el-Mu'cem*, “avn”, “gvs”, “nşr” md.leri; M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, “nşr”, “avn” md.leri; *Müsned*, III, 184; Buhârî, “İstiskâ”, 7; Müslim, “İstiskâ”, 8; Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 90; Tirmizî, “Da'avât”, 121; Ebû Abdullah el-Halîmî, *el-Minhâc fi şu'abi'l-îmân* (nşr. Hilmî M. Fûde), Beyrut 1399/1979, I, 205; Kâdî Abdülcebbar, *el-Muğnî*, XX/2, s. 205; Abdülkâhir el-Bağdâdî, *el-Esmâ' ve's-şifât*, Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 497, vr. 207b-208a; İbnü'l-Cevzî, *Nüzhetü'l-a'yûn*, s. 586-587; Ebû'l-Bekâ, *el-Külliyât*, s. 909; Bekir Topaloğlu, “Esmâ-i Hüsnâ”, *DîA*, XI, 408.

BEKİR TOPALOĞLU

NASİRÜDDİN-i TÛSÎ

(bk. TÛSÎ, Nasirüddin).

NASR b. AHMED

(نصر بن أحمد)

Ebû'l-Hasen el-Emirü's-Said Nasr
b. Ahmed b. İsmâil es-Sâmânî
(ö. 331/943)**Sâmânî hükümdarı**
(914-943).

293'te (906) doğdu. Babası Ahmed b. İsmâil'in Türk gulâmları tarafından öldürülmesinden sonra henüz sekiz yaşındayken tahta çıktı (Cemâziyelâhir 301 / Ocak 914). Saltanatının ilk yılları nâib sıfatıyla yönetimi üstlenen Vezir Ceyhânî'nin (İbnü'l-Esir, VIII, 78), onun çocuk yaşta oluşundan yararlanarak iktidarı ele geçirmek isteyen birçok hânedan mensubu, vali ve kumandanın isyanlarını bastırmaya çalışmasıyla geçti. Bu isyanların en önemlisi, Nasr b. Ahmed'in kardeşlerinden Ebû Zekeriyâ Yahyâ'nın diğer kardeşleri Ebû Sâlih Mansûr ve Ebû İshak İbrâhim'in desteğiyle başşehir Buhara'yı ele geçirip (317/929) kendini hükümdar ilân ettiği, ancak 320'de (932) vezir olan Ebû'l-Fazl el-Bel'amî'nin büyük çaba sarfetmesiyle bastırılabilen isyanıdır.

Nasr b. Ahmed döneminde Taberistan, Cürcân ve Cibâl bölgeleri, ileride İslâm tarihini ciddi bir şekilde etkileyecek bazı önemli gelişmelere sahne oldu. Onun tahta çıktığı sırada Taberistan ve Cürcân'daki Sâmânî hâkimiyeti sona ermiş, bu bölgelerde Zeydî imamı Hasan el-Utrûş, Deylemliiler'e dayanarak Zeydî Devleti'ni yeniden canlandırmıştı. Zeydîler 308'de (921) Horasan'ın merkezi Nişâbur'u ve iki yıl sonra Cürcân'ı ele geçirdiler. 314'te (926) Nasr b. Ahmed, Cibâl'in merkezi Rey'i âsi vali Yûsuf b. Ebû's-Sâc'ın elinden aldı ve Şâban 316 (Eylül-Ekim 928) tarihine kadar hâkimiyeti altında tuttu; daha sonra şehir Zeydîler'den Hasan b. Kâsım'ın müttetik Deylemli kumandan Mâkân b. Kâkî'nin eline geçti. Nasr b. Ahmed, Zeydîler'in iç mücadeleleri sonucunda ortaya çıkan muhaliflerden Deylemli lider Esfâr b. Şîrevyh'i kendi tarafına çekip Cürcân'ın zaptıyla görevlendirdi ve Cürcân'ı alınca onu şehre vali tayin etti. Esfâr, Zeydîler'in dışladığı Ziyâril'er'den Merdâvîc b. Ziyâr'ın desteğiyle Taberistan'ı zaptedip Zeydî Devleti'ne son verdi (316/928). Kısa bir süre içinde bütün Kuzeybatı İran'a (Rey, Kazvin, Zencan, Ebher, Kum, Kerec) hâkim olan Esfâr, önceleri ele geçirdiği yerlerde halife ve Nasr b. Ahmed adına hutbe okuttuysa da ardından her ikisine de isyan ederek